

ורבי אליעזר סבר: אף על גב דלא שמעיניה דחשיב לעבודת כוכבים — הבשר אסור, כי סתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים — אמרינן.

ואתא רבי יוסי למימר: אף על גב דשמעיניה דחשיב — הבשר מותר, כמו בפגיגול שאין הבעלים מפגלים, כי זה מחשב על העבודה וזה עובד ותהיה העבודה פסולה — לא אמרינן⁽³⁷²⁾.

איכא דאמרי: אפילו⁽³⁷³⁾ בדשמעיניה דחשיב פליגי תנא קמא ורבי אליעזר, ואף על פי ששניהם סוברים כרבי אליעזר ברבי יוסי שהבעלים מפגלים.

תנא קמא סבר: כי אמרינן [זה שאנו אומרים] שיהיה זה מחשב על העבודה וזה עובד את העבודה והיא פסולה, הני מילי בעבודת פנים החמורה אבל בחוץ לא, כי חוץ מפנים לא ילפינן כמו שבכל מקום אין לומדים חולין מקדשים.

לט-א

ואתא רבי אליעזר למימר: ילפינן חוץ מפנים, שהרי התורה מחייבת עובד עבודת כוכבים שעושה עבודת הראויות למקום אפילו כשאין דרך עבודת כוכבים בכך, לכן גם לענין המחשבה יש ללמוד עובד עבודת כוכבים מעבודת פנים⁽³⁷⁴⁾.

ואתא רבי יוסי למימר: אפילו בפנים נמי, זה מחשב וזה עובד לא אמרינן.

אתמר: השוהט את הבהמה ולא התכוין שתהיה שחיטה זו עבודה לעבודת כוכבים, אלא שחטה לעצמו על מנת לזרוק דמה לעבודת כוכבים, ולהקטיר [או להקטיר] חלב לעבודת כוכבים.

רבי יוחנן אמר: פסולה⁽³⁷⁵⁾ ואסורה הבהמה בהנאה, אפילו אם לבסוף לא נזרק הדם ולא הוקטר החלב לעבודה זרה.

רבי שמעון בן לקיש אמר: מותרת⁽³⁷⁶⁾.

כשמענו, שהרי רבי אליעזר אסר במפורש אפילו כשלא שמענו, שהרי הוא אומר "סתם מחשבת עכו"ם לעבודת כוכבים".

374. רש"י במסכת זבחים מ"ז א ד"ה בעבודת כוכבים.

375. רש"י גורס פסולה ומפרש שהיא אסורה בהנאה.

והרמב"ן אומר, שהגירסא הנכונה היא "אסורה" כי לפי רבי יוחנן אין פסול בשחיטה עצמה אלא שהבהמה אסורה באיסור עבודה זרה.

376. הגמרא במסכת סנהדרין אומרת, שריש לקיש מודה שהשוהט על מנת לזרוק לעבודה

משום חזקת ההיתר של הבהמה, שהרי הגמרא לא אומרת סתם מחשבת עכו"ם לאו לעבודה זרה אלא "סתם מחשבת עכו"ם לעבודת כוכבים — לא אמרינן" [תפארת יעקב].

372. רבי יוסי לא אמר את הקל וחומר כדי להוכיח את דעתו לחולקים עליו, שהרי חכמים סוברים שאף בפגיגול אין הכל הולך אחר העובד, אלא רבי יוסי אמר שלשיטתו יש ללמד מקל וחומר שאין הבעלים אוסרים, ויש מקומות בש"ס שמצאנו כעין זה. [רשב"א].

373. בפירוש רש"י נמצאת המילה "אפילו" בלשון הגמרא.

והדבר פשוט שהמחלוקת היא אפילו כשמענו שחושב לעבודה זרה ולא רק

ומסבירינן לפלוגתא: רבי יוחנן אמר: פסולה, מחשבין מעבודה אחת לעבודה אחרת שתהיה לעבודה זרה, והרי זה כמו שהיתה מחשבה של עבודה זרה בשחיטה. ומקור הדבר הוא דילפינן⁽³⁷⁷⁾ שחיטת חולין בחוץ לעבודה זרה משחיטת קדשים בפנים⁽³⁷⁸⁾, ששם מחשבת הפסול הוא מעבודה לעבודה, שהשוחט על מנת לזרוק דם למחר או להקטיר אימורים למחר זהו פיגול.

ריש לקיש אמר: מותרת, אין מחשבין מעבודה לעבודה, ולא גמרינן חוץ מפנים⁽³⁷⁹⁾.

ואמרינן: ואזדו לטעמייהו [רבי יוחנן וריש לקיש הולכים לשיטתם] במחלוקת שנחלקו בפסול מחשבת שלא לשמה בקרבנות שהמחשבה לשם קרבן אחר פוסלת

זרה — חייב מיתה כעובד עבודה זרה, אבל בהמה זו לא נאסרת לדעתו, מכיון שעבודה זו לא נעשתה לשם עבודה זרה. [סנהדרין ס"א ע"א].

ומקשים תוספות, איך מתיר ריש לקיש לאכול את הבשר, הלא העובד עבודה זרה הוא מומר, ושחיטת מומר היא כשחיטת עכו"ם ששחיטתו נבלה!

מצאנו ארבעה תירוצים בדברי הראשונים על קושיא זו.

א. באמת לא מתיר ריש לקיש את הבהמה אלא בהנאה ולא באכילה. [תוס' סנהדרין ס"א ע"א ד"ה ריש לקיש בתירוצם הראשון].

ב. אדם לא נעשה מומר כשעובד עבודה זרה פעם אחת, אלא כאשר הוא מוחזק לכך. [תוס' לעיל י"ד ע"א ד"ה השוחט].

ג. אפילו אם נעשה מומר בפעם אחת, לא נעשה מומר אלא אחרי השחיטה, אבל בשעת השחיטה לא נעשה מומר והשחיטה כשרה. [תוס' סנהדרין ס"א ע"א ד"ה ר"ל בתירוצם השני].

ד. ריש לקיש עוסק בשוחט על מנת שנכרי יזרוק את הדם לעבודה זרה, ואז הוא לא נעשה למומר. [רשב"א].

ועיין בש"ך יור"ד סימן ב' ס"ק י"ז וסימן ד' ס"ק ד'.

377. גירסת רש"י "דגמרינן" עם ד ולא עם ו כנמצא בנוסחאות הגמרא שלנו, וגירסתו מתאימה יותר עם פירוש, שדברי הגמרא "מחשבים מעבודה לעבודה" מתייחסים לעבודה זרה, וטעם הדבר הוא משום דגמרינן חוץ מפנים. ועיין בפירוש רבינו גרשום.

378. ללישנא קמא בגמרא למעלה, כל התנאים לומדים חוץ מפנים לענין זה מחשב וזה עובד. וללישנא בתרא, רבי אליעזר לומד חוץ מפנים לענין זה.

ואומרים תוספות, שאין לסייע לרבי יוחנן מדברי התנאים, כי זה דבר מובן שהבעלים יכולים לחשוב על העבודה, וכיון שהתורה גילתה דבר זה בפנים, יש סברא טובה ללמוד שכן הדבר גם בחוץ, אבל אין להביא ראיה מכאן ללמוד שיש מחשבה מעבודה לעבודה בחוץ כמו בפנים, כי האפשרות לחשוב מעבודה לעבודה היא גזירת הכתוב. [תוד"ה חוץ].

379. פירוש המגרא כאן הוא, שלפי ריש לקיש אין מקום ללמוד חוץ מפנים, כי אפילו בפנים אין מחשבים מעבודה לעבודה, ורק בפיגול יש מחשבה מעבודה לעבודה כמבואר בגמרא להלן. [ראש יוסף].

בהם (380).

דאתמר: חטאת ששחטה לשמה על מנת לזרוק דמה שלא לשמה.

רבי יוחנן אמר: פסולה.

רבי שמעון בן לקיש אמר: כשרה.

רבי יוחנן אמר: פסולה, מחשבין מעבודה לעבודה, וגמרינן מחשבת שלא לשמה הפוסלת ממחשבת פיגול.

רבי שמעון בן לקיש אמר: כשרה, אין מחשבין מחשבת שלא לשמה מעבודה לעבודה, ולא גמרינן ממחשבת פיגול, מפני שכל מחשבת הפיגול אינה אלא שחושב כשעושה עבודה אחת על עבודה אחרת שתעשה שלא בזמנה, ואין ללמוד משם למקום שהמחשבה פוסלת בעבודה עצמה (381).

ואמרינן: וצריכא להשמיע את שתי המחלוקת כי יש מקום לחלק ביניהם.

דאי איתמר בהא דשוהט על מנת לזרוק

לעבודה זרה, הוה אמינא דוקא בהא קאמר רבי שמעון בן לקיש, משום דחויז מפנים לא ילפינן, אבל בשוהט על מנת לזרוק שלא לשמה, שיש ללמוד פנים מפנים, אימא מודי ליה לרבי יוחנן בזה.

ואי אתמר בהך דשוהט על מנת לזרוק שלא לשמה, הוה אמינא דוקא בהחיא קאמר רבי יוחנן שיש ללמוד עבודת פנים מעבודת פנים, אבל בהא דעבודה זרה אימא מודי ליה לרבי שמעון בן לקיש שאין ללמוד עבודת חוץ מעבודת פנים. צריכא.

מתיב רב ששת ממשנתנו על רבי יוחנן וריש לקיש:

שנינו במשנתנו: אמר רבי יוסי: קל וחומר הדברים, ומה במקום שמחשבה פוסלת במוקדשין, אין הכל הולך אלא אחר העובד, מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין, אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוהט.

והוי בה רב ששת: מאי "אין מחשבה פוסלת בחולין" אילימא, דלא פסלה כלל מחשבת עבודה זרה, אלא זביחה דעבודת כוכבים דמיתסרא היכי משכחת לה (382). והלוא אין

בפיגול, אבל כשאין מחשבה לעשות עבודה פסולה, וכל עבודה נעשתה לשם בעליה — הקרבן עלה לבעלים לשם חובתו. [שפת אמת זבחים י' ע"א ד"ה יש לעיין].

381. רש"י זבחים ט' ב ד"ה אין מחשבין מעבודה לעבודה.

382. תוספות מקשים, אם נאמר שפסול פיגול נעשה על ידי מחשבה ולא על ידי דיבור, [עיין בהערה 368] הרי שיש לפרש את המשנה,

380. כל הקרבנות שנשחטו שלא לשמן — כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובתם, חוץ מחטאת ופסח שנפסלים על ידי מחשבת שלא לשמה.

והשפת אמת מסתפק בשאר הקרבנות שחשב בהם בשעת השחיטה על מנת לזרוק את דמם שלא לשמה, האם לא עלו לבעלים לשם חובתן כשם שהחטאת נפסלת לפי רבי יוחנן, או שכל מה שרבי יוחנן אומר הוא, שכיון שהחושב לזרוק דם שלא לשמה הוא חושב לעשות עבודה פסולה, זה פוסל את העבודה שעובד עתה כמו

ספק שזבחי מתים אסורים בהנאה מהתורה (383)?!

ואמר רב ששת: **אלא פשיטא** שההבדל שיש בין חולין לקדשים הוא במחשבה מעבודה לעבודה, והכי קאמר רבי יוסי: ומה במקום שמחשבה פוסלת במוקדשין מעבודה לעבודה, והחושב בזמן השחיטה שזורק הדם למחר או שזורק שלא לשמו – פוסל את הקרבן, יש שם קולא שאין הכל הולך אלא אחר העובר והבעלים לא פוסלים, מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין מעבודה לעבודה, ואין מחשבת עבודה זרה פוסלת אלא באותה עבודה, אינו דין שלא יהא הכל הולך אלא אחר השוהט.

ומקשה רב ששת: הא דפסל רבי יוסי מעבודה לעבודה בעבודת פנים, קשיא לרבי שמעון בן לקיש. (384) והא דהכשיר רבי יוסי מעבודה לעבודה בחוץ, קשיא לרבי יוחנן!

ואמרינן: בשלמא, פנים לרבי שמעון בן לקיש לא קשיא, כי יש לומר דהא דהכשיר ריש לקיש היה זה מסברתו מקמי דשמעה [לפני ששמע] את משנתנו מרבי יוחנן רבו (385), הא לבתר דשמעה מרבי יוחנן (386) את המשנה ואז חזר בו, אלא חוץ קשיא לרבי יוחנן!

הוא [רב ששת] מוטיב לה וחוא מפרק לה: לא דבר רבי יוסי על מחשבה מעבודה לעבודה כלל, ואין קושיא לא על רבי יוחנן ולא על ריש לקיש, והחומרא שיש בפנים היא שהמחשבה פוסלת בה בשעת עשית אחת מארבע עבודות שהם שחיטה, קבלת הדם, הולכה וזריקה, ואילו המקבל דם ומוליכו לעבודה זרה אינו אוסר את הבשר.

והכי קאמר רבי יוסי: ומה במקום שמחשבה פוסלת במוקדשין בארבע עבודות, אין הכל הולך אלא אחר העובר, מקום שאין מחשבה פוסלת בחולין אלא בשתי עבודות שהם

שהחומרא שיש בקדשים היא שמחשבה פוסלת בהם ולא פוסלת בחולין, כי במחשבת עבודה זרה צריך שיהיה דיבור. [תוד"ה אלא]. אין ללמוד מהתופסות, שלפי האמת מחשבת עבודה זרה אוסרת בדיבור דוקא, כי הם הקשו מדוע שהגמרא לא תפרש במשנה כך. ועיין בהערה 268 מה שהבאנו בשם התבואות שור.

383. הלב אריה אומר, שמלשון רש"י משמע שקושית הגמרא היא ממה שידוע לנו ממקומות אחרים שזבחי מתים אסורים, אבל במשנה עצמה היתה אפשרות לפרש גם אם לא היה איסור זבחי מתים. ועיין שם.

384. רש"י מתקשה, מה קשה לגמרא על ריש

לקיש, הלוא בפיגול בודאי שמחשבין מעבודה לעבודה, ויש לומר שהמשנה מדברת בפיגול! ואומר רש"י, שמלשון המשנה "מחשבה פוסלת" ולא מחשבה מפגלת, משמע שבכל פסול מחשבה מחשבין מעבודה לעבודה. והתוספות מביאים גירסא של רבינו חננאל, שלפיה באמת הגמרא מתרצת את ריש לקיש שהמשנה מהמשנה מדברת בפיגול. [תוד"ה פנים].

385. התוספות מקשים: "תימה מאי תירוץ הוא זה שמתרץ שאמר ריש לקיש קודם שלמד המשנה" [תוד"ה הא] ועיין בהערה הקודמת, שרבינו חננאל לא גרס בגמרא תירוץ זה.

386. המהרש"א אומר, שלשון זה של הגמרא לא